

HOVEDSTYRETS ÅRSBERETNING 2023

ORGANISASJON

Medlemmer

Ved utgangen av året 2023 hadde foreningen 8093 medlemmer. Det er en økning på 192 medlemmer fra foregående år. Dermed opplever foreningen en gledelig økning i medlemstall for sjette år på rad, og har de siste årene økt medlemstallet med over 1000 nye medlemmer fra et medlemstall på i underkant av 7000 i 2019 til over 8000 medlemmer i 2023. Foreningen fikk 844 nye medlemmer, av disse meldte 382 seg inn til kampanjepris fra 1. september. En egen innmeldingskonkurranse der det ble trukket en vinner av opphold på en av våre to Rørosgårder, bidro til at vi fikk mange innmeldinger også mot slutten av året. Det var 578 utmeldinger, av disse var 232 passive utmeldinger grunnet manglende betaling av medlemskontingent to år på rad.

Fortidsminneforeningen har to æresmedlemmer: H.M Kong Harald og H.M Dronning Sonja, som også er Fortidsminneforeningens høye beskytter.

Representantskapet

Representantskapet er Fortidsminneforeningens øverste organ. Det består av delegater valgt av de forskjellige avdelingene etter medlemstall og et ordførerskap. I 2023 ble Representantskapsmøtet avholdt 09.-11. juni i Ålesund med 58 representanter. Representantskapets ordførere var Trygve Bragstad og Eli Sofie Thorne.

Avdelinger og lokallag

Fortidsminneforeningen hadde 16 fylkesavdelinger og 57 registrerte lokallag i foreningen. Vi har også to aktive studentlag i Oslo og Trondheim.

Foreningen fikk tre nye lokallag i 2023. Farsund lokallag, Agder avdeling, Fredrikstad og Hvaler lokallag, Østfold avdeling og Nesodden lokallag, Oslo og Akershus avdeling. Lokallaget Nevlunghavn Vel Bevert i Vestfold avdeling ble lagt ned.

Hovedstyret

Hovedstyret har gjennomført 8 ordinære møter, og 2 ekstra møter for å avklare enkeltsaker. Frem til representantskapsmøtet 2023 bestod styret av:

Leder: Trude Knutzen Knagenhjelm (Sogn og Fjordane)

Nestleder: Ole Jakob Holt (Oslo og Akershus)

Styremedlemmer: Eline Holdø (Troms), Elisabeth Erke (Finnmark) og Helge Skinnnes (Buskerud).

Varamedlemmer: Anne Marit Noraker (Oppland), Helge Roar Dalen, (Agder) og Ketil Thu (Rogaland).

Det var ingen endringer i styresammensetningen etter representantskapsmøtet.

Ansatte:

Hovedadministrasjonen har sine kontorer i Dronningens gate 11 og i Rådhusgata 7, Oslo. I 2023 har hovedadministrasjonen bestått av:

Generalsekretær Ola Fjeldheim

Organisasjonsavdelingen:

Organisasjonssjef Helle Biørnstad

Økonomiansvarlig Ingeborg Ekre

Organisasjonsrådgiver Ingunn Emdal

Organisasjonssekretær Theodor Geelmuyden

Rådgiver, myndighetskontakt Bo Alexander Granbo

Organisasjonssekretær Thomas Kjær (vikariat fra 05.01 - 31.12)

Kommunikasjonsansvarlig Trond Rødsmoen

Prosjektleder Lys i gamle hus, Bianca Wessel

Prosjektansatt lys i gamle hus Heim, Runa Tunheim (30% fra 01.09)

Prosjektansatt lys i gamle hus Rollag, Bastian Tuv Kverneland (20%)

Prosjektansatt lys i gamle hus Kvitsøy, Helene Nordbø Hansen (20%)

I tillegg er to prosjektansatte tilsatt i samarbeidskommunene Sør-Aurdal og Vinje

Redaksjon/publikasjon:

Redaktør Ivar Moe

Årbokredaktør Linn Willetts Borgen (50% stilling)

Avdeling Bygningsvern:

Avdelingsleder Mathilde Sprovin

Rådgiver Lars Erik Haugen

Rådgiver Hedda Skagen Paulson

Rådgiver Christine Sundbø (50%)

Rådgiver Einar Engen (50%, engasjement)

Rådgiver eiendomsutvikling Cathrine Lillo-Stenberg

Restaureringsarkitekt Kjetil Sæterdal

Rådgiver energi Marte Muan Sæther

Rådgiver kommunikasjon Joakim Rehaug Roth

Museum og eiendom:

Museums- og eiendomssjef Merete Winness

Rådgiver formidling Astrid Galstad

Rådgiver forvaltning Christina Ljosåkk Ross

Rådgiver forskning og fagutvikling, Linn Willetts Borgen (50% stilling)

Daglig leder på Borgund Marit Wøllo

Daglig leder på Urnes Ingebjørg Njøs Storvik

Daglig leder i Den Trønderske avdeling Merethe Skjelfjord Kristiansen (50%)

Daglig leder i Hordaland avdeling Ida Pettersen (50%)

Buskerud-eiendommene Jorunn Wiik (ca 20%)

Vertskap i Røros-gårdene, Monica Hägglund Langen, timebasert, til 30.06.2023

Vertskap i Røros-gårdene, Bergmannsgata 11 AS v/ Christine Sophie Juul Elven, timebasert, fra 01.07.2023

Redegjørelse for årsregnskapet

Regnskapet ble ført av Ingeborg Ekre.

Regnskapet for 2023 gir et korrekt uttrykk for virksomheten gjennom året og for stillingen pr. 31.12.2023

Årets tall:

- Regnskapet viser total omsetning på kr 78 891 464 – av dette er 41,9 mill kr prosjekttilskudd
- Driftstilskuddet fra staten gjennom Klima- og Miljøverndepartementet er på Kr 9 656 345, hvorav 5 mill er til foreningens museumsdrift
- Inntekt fra medlemskontingenten er kr. 4 344 551, av dette er kr 1 673 180 videreført til fylkesavdelingene
- Foreningen mottok gave fra UNI – Erkjentlighetsprisen – på 10 mill kr. Denne ble brukt til å nedbetale lån på 10 mill kr (desember 2023). Renteutgifter på lån i 2023 beløp seg til kr 425.000,-
- Besøksdriften på Borgund og Urnes ga en netto inntekt på 3,4 mill kr mot budsjettet 1,5 mill kr
- Jorderik er nedskrevet med 3,6 mill kr, til markedsverdi 12,9 mill kr
- Regnskapet er gjort opp med et overskudd på kr 5 684 368, mot budsjettet underskudd 2,4 mill kr
- Foreningens egenkapital pr 1.1.23 var kr 11.810.930,-, pr. 31.12.23 på kr 17 495 299,-

Foreningen har egenkapital, og etter styrets oppfatning er forutsetningen for fortsatt drift til stede. Årsregnskapet for 2023 er satt opp under denne forutsetning.

Revisor har vært Crowe Partner Revisjon AS, Oslo, ved Anne Gudrid Tomterstad.

HMS

Merete Winness var HMS-ansvarlig i 2023. Det foreligger tariffavtale for de ansatte i hovedadministrasjonen, som er medlem av NHO/Abelia. I henhold til gjeldende lover og forskrifter fører hovedadministrasjonen oversikt over totalt sykefravær blant de ansatte. I 2023 var

sykefraværet på 4,2 %. Arbeidsmiljøet og den generelle trivselen i foreningen er god. Det har ikke vært arbeidsulykker eller skader av noen art. Foreningen har som mål å være en arbeidsplass med full likestilling mellom kvinner og menn og hvor det ikke skal forekomme forskjellsbehandling.

Bærekraft

Foreningen arbeider for bærekraft gjennom påvirkning og formidling, og gjennom egen praksis. Ansatte har holdt et stort antall foredrag om bærekraft, klima og sirkulær økonomi gjennom året, både fysisk og digitalt, og temaet har vært sentralt i foreningens påvirkningsarbeid. Det legges vekt på brukskontinuitet og minimal utskifting i prosjekter på eiendommene, på bruk av lokale miljøvennlige materialer og på bruk av lokal arbeidskraft.

Bærekraftperspektivet utgjør fundamentet i arbeidet med Urnes verdensarvsenter. Det ble tatt en rekke grep for å bedre bærekraften i driften av besøkseiendommene, bla reduksjon av gruppestørrelser og tiltak for å dempe slitasje. På bakgrunn av erfaringene fra besøks sesongen 2023 er det utarbeidet en tiltakspakke som vil bli implementert i 2024.

Foreningens virksomhet forurenser ikke det ytre miljø. Virksomheten ved Borgund stavkirke er sertifisert som Miljøfyrtårn.

Drift av foreningen

Hovedadministrasjonens virksomhet er inndelt i fire hovedområder: Organisasjon, Bygningsvern, Publikasjon og Museum og eiendom. Disse er støttefunksjoner for avdelingenes og lokallagenes drift og for medlemsdatabasen, og har ansvar for gjennomføring av organisasjonens fellesmøter,

Foreningen har en tilskuddsordning med en pott på kr 100 000,- som lokallagene kan søke på for å dekke utgifter i forbindelse med arrangementer og medlemsaktiviteter. I 2023 søkte 23 av foreningens lokallag og avdelinger om arrangementsmidler, alle fikk tilskudd. Søkerne var jevnt fordelt utover landet fra Agder i sør til Finnmark i nord. Arrangementene som fikk tilskudd var kurs i vindusrestaurering i Sogn, komposisjonsmaling i Romerike og linoljemaling i Solør-Odal, stedsutviklingsseminar i Vadsø, konsert i Torpo stavkirke og huskonsert i Heim, kulturnatt i Trondheim, foredrag om Lys i Gamle hus i Bergen og i Heim, foredrag med Sprossa i Hedmark, utdeling av bevaringspris på Selvær, Nordland, foredragsserie arrangert i Romerike, åpen dag på Rødven i forbindelse med grubleseminar, 'fredagspåfyll' med Verne-Vøla, 3 medlemsdugnader og påfølgende foredrag om eiendommene på Voss, samt tilskudd til innkjøp av profilmateriell til bruk på arrangementer og stands flere steder. Det ble avholdt et digitalt seminar, med foredrag om "Hvordan redde et hus" av Nicolai K. Winge fra Holth og Winge AS.

Foreningens aktivitet på egne eiendommer engasjerer avdelinger, lokallag og frivillige, som gir et viktig bidrag til bevaring, vedlikehold og drift. Prosjektene som kjøres i regi av avdeling Bygningsvern, som Husbruk og Håndlag, engasjerer frivillige gjennom lokale arrangementer og kurs, og gjennom engasjement i konkrete eiendommer.

Ledermøtet for foreningens styreledere i lokallag og fylkesavdelinger ble avholdt i Rådhusgata 7 i Oslo 10.-11. november med over 70 deltakere, og middag på Vøienvolden fredag kveld. Den årlige tradisjonen med julebisp på stiftelsesdagen 16. desember ble markert i Salen i Magistratgården.

Hedersbevisninger

I 2023 ble Janne Wilberg, Oslo og Akershus avdeling tildelt Urnesmedaljen, foreningens høyeste utmerkelse.

Foreningens hedersnål ble gitt til Sigrid Skarstein, Finnmark avdeling.

Vernesak

Over hele landet arbeider våre fylkes- og lokallag for å redde verneverdige bygninger og andre kulturminner. Fortidsminneforeningen etablerte i 2023 et nasjonalt antikvarisk utvalg for å styrke dette arbeidet faglig. Utvalget hadde sitt første møte digitalt ved opprettelsen i mai 2023, og møttes for første gang til fysisk møte i Dronningens gate 11 i oktober. Utvalget kan skrive uttalelser eller klager, eller komme med innspill til lokallag eller fylkeslag i vernesaker. Utvalget, som består av medlemmer i Fortidsminneforeningen, bidrar frivillig med sin kompetanse og ble satt sammen etter en søknadsprosess. Utvalget har bidratt med innspill til lokallag, arkitekttegninger og politisk påvirkningsarbeid i flere saker.

Det antikvariske utvalget har blant annet bidratt med engasjement rundt det gamle sentralsykehuset i Kristiansand, med rådgivning i forbindelse med Sarpsborg og Rakkestad lokallags klagesak for St. Maries gate 127 i Sarpsborg og Ringerike lokallags opprop mot riving av Eikli Skole i Hønefoss. I tillegg har utvalget bidratt med alternative arkitekttegninger for Aust-Agder lokallag i en sak om Sliperiet i Søndeled og uttalelse til støtte for Finnmark avdelings sak for bevaring av museumsbygget for De Samiske Samlingers i Karasjok. Foreningens Rødliste brukes aktivt for å støtte lokale vernesaker, og hadde 58 oppføringer ved årets slutt.

Fortidsminneforeningen gjennomførte i 2023 prosjektet Digital dokumentasjon av bygningsarven, støttet av Norsk Kulturråd. Elleve bygg ble dokumentert med drone og foto, og formidlet gjennom 3-D modeller og bygningskort.

Fortidsminneforeningens antikvariske utvalg bestod i 2023 av:

Hilde Lysbakken (Møbeltapetserer, teknisk tegner)

Trond Indahl (Kunsthistoriker, kulturvernkonsulent, museumsconservator og kurator)

Ina Kristin Mittet (Kunsthistoriker, kulturminneforvaltning, plan- og byggesaksbehandler)

Signe Svoen (Arkitekt med spesialisering innen transformasjon og bygningsvern)

Jesper Johansen Gulliksen (Arkeologi og kulturmiljøforvaltning, universitetslektor)

Mathilde Engum Rolland (Arkitekt med spesialisering innen restaurering og kulturarv)

Jon Brænne (Malerikonservator)

Martin Herrmann (Tømrermester, tradisjonshåndverk, kulturminnehåndverker)

Politisk arbeid

Fortidsminneforeningen har i 2023 jobbet aktivt opp mot Stortinget, fylkesting, kommunepolitikere og departementer. Riksantikvarens bevaringsstrategier og ny kulturmiljølov ble prioritert i foreningens påvirkningsarbeid. I løpet av 2023 fikk foreningen gjennomslag for flere av de prioriterte målene i det politiske arbeidet. Det ble etablert en ordning for finansiering av verdensarvsentre, hvor Urnes verdensarvsenter ble bevilget 5 millioner over statsbudsjettet for 2024. Det ble også gjennomslag for en svært viktig sak foreningen har jobbet med i mange år: det ble etablert et fond for bevaring av kulturhistorisk viktige kirker.

Tilslutninger og medlemskap

Fortidsminneforeningen er medlem av Kulturvernforbundet. I 2022 bidro foreningen med innhold til Kulturminnedagene i september, og deltok på fellesstand i regi av Kulturvernforbundet under Arendalsuka i august. Fortidsminneforeningen er representert på kulturvernforbundets månedlige generalsekretærmøter. Fortidsminneforeningen er medlem av Studieforbundet kultur og tradisjon. Dette gir oss demokratiske rettigheter i forbundet. Alle ledd i Fortidsminneforeningen har anledning til å søke kursstøtte gjennom dette forbundet. Fortidsminneforeningen er også medlem av Balansekunst, et samarbeidsnettverk av kulturorganisasjoner som jobber for en likestilt og mangfoldig kultursektor, og Frivillighet Norge, et samarbeidsforum for frivillige organisasjoner og som arbeider for en helhetlig frivillighetspolitikk. I 2023 ble foreningen medlem i Fundraising Norge, en interessepolitisk og faglig aktør som bistår norske organisasjoner og institusjoner som regelmessig skaffer midler til sin virksomhet gjennom fundraising.

Representasjon

Tidligere hovedstyreleder Leif Kahrs Jæger er Fortidsminneforeningens representant i nettverket Den Nordiske Trebyen. Organets formål er å styrke trebyene som kulturarv, livsmiljø og besøksmål. Jæger representerer også foreningen i Nordisk forum for bygningskultur (NFBK). Bo Alexander Granbo representerte Fortidsminneforeningen i styret i Murbyen Oslo.

Fond og stiftelser

Fisher-Lindsay-fondet er et felles skotsk-norsk fond, som forvaltes av Society of Antiquaries of Scotland (SAS) og Fortidsminneforeningen. I regi av fondet arrangeres det utveksling av forelesere i de to landene. Koronapandemien har satt begrensninger for dette i noen år, men det jobbes for økt aktivitet i 2023. I styret for den norske delen sitter Leif Anker (RA), Astrid Galstad og Linn Willetts Borgen.

Gjennom Miletjærefondet organiserer Fortidsminneforeningen salg av milebrent tjære til bruk på stavkirker og fredede bygninger. Det er gjort et betydelig arbeide i 2023 med å sikre tilførsel og tilgang på tjære. Fondet ble på slutten av året tilført ytterligere kapital fra Riksantikvaren.

Fortidsminneforeningen og Stiftelsens UNIs Vernepris

Vinneren av Fortidsminneforeningen og Stiftelsen UNIs nasjonale vernepris 2023 var Jorunn og Torgeir Moslet for sitt arbeid med Saxenborg Gård og bygningsmiljø i Trondheim. Hederlig omtale

ble gitt til Sauda Sogelag for sitt langvarige og omfattende arbeid for å sikre bevaring av Åbøbyen i Sauda og til Kulturminnebøndene på Nes i Romerike for vernearbeid på egne gårder og å ha inspirert andre til å ta vare på hus og Kulturlandskap. Verneprisjuryen bestod av Grete Holmboe, Ryfylke lokallag, Samuel Feragen, Trondheim lokallag og Ole Jakob Holt, Romerike lokallag.

Lys i gamle hus

Fortidsminneforeningens har gjennom satsningen Lys i gamle hus året 2023 jobbet for en bred nasjonal omstillingskampanje for å vise potensialet tomme hus har for å få til tilflytting og aktivitet i landets kommuner. Det jobbes målrettet i utvalgte pilotkommuner med kartlegging av tomme hus og aktivisering av disse. En stor medieinteresse og utstrakt arbeid for å skape engasjement på sosiale medier har bidratt til nasjonal oppmerksomhet.

Prosjektet samler frivillighet, forvaltning og næringsliv, til i å jobbe for felles mål.

Det er én prosjektleder nasjonalt (Bianca Wessel 100%) og seks lokale prosjektledere i 20% stilling (Runa Tunheim, Tora Lie Brunborg, Olav Kristian Huseby, Silje Hagen, Helene Nordbø Hansen, Bastian Tuv Kverneland). Utover pilotkommunene har flere lokallag og fylkesavdelinger koblet seg på, med egne Lys i gamle hus arrangement og prosjekter.

Pilotkommuner

Samarbeidet startet med fem pilotkommuner, Heim i Trøndelag med den Trønderske avdelingen, Sør-Aurdal i Innlandet med Verne-Vøla, Rollag i Buskerud med Kongsberg og Numedal lokallag, Vinje i Telemark med Vest-Telemark lokallag (som LIGH var med å starte) og Kvitsøy i Rogaland med Ryfylke lokallag. Høsten 2023 sluttet Voss i Vestland med Voss lokallag seg til satsningen, med en egen 'Vossavri'. Vi har i de andre kommunene jobbet et år med kartlegging og aktivisering og ut fra dette har det blitt etablert fem mulighetsstudier, rundt utvikling av nye bo-konsepter i historiske kulturmiljøer. Prosjektet har søkt og mottatt en million kroner til arbeidet, fra Husbanken. Dette er i tillegg til tilskudd fra Riksantikvaren og deltagende pilotkommuner.

Nasjonal rekkevidde og samarbeid

Riksantikvaren valgte i 2023 Lys i gamle hus som et prosjekt for deres arbeid med de nye bevarings strategiene. Videre deltar Distriktsenteret, KS, NBS, Husbanken og NTNU. Ruralis gjør følgeforskning underveis, og masterstudenter fra NTNU og NMBU er knyttet til prosjektet.

Kommunikasjon og formidling

Lys i gamle hus holder foredrag Norge rundt. I 2023 blant annet på Riksantikvarens høstmøte, KS kommunekonferanse, Bylivskonferansen 2023, på Fortellerakademiet Jakob Sande, på Høstakkemøte for Natur og Ungdom, og på åpne foreningsarrangementer, som i Vadsø, Lærdalsøyri og Bergen.

Det har vært flere lokale arrangementer gjennom året samt digitalt søknadsverksted (100+ deltagere) med Stiftelsen Norsk kulturarv og Kulturminnefondet, og Oppfinneren som gjest. I

tillegg til eksponering via Fortidsminneforeningens kanaler så har Lys i gamle hus en egen identitet med logo og en valgt en strategi med profilering som en folkebevegelse, som et lavterskeltilbud til alle med interesse for bygningsvern og gamle hus. Satsningen kommuniserer i hovedsak gjennom den digitale portalen, lysigamlehus.no som jevnlig publiserer nyttig informasjon, nyheter og også med en registreringsmulighet for husletere.

Lys i gamle hus har fått en bred medieomtale og var blant annet toppsak på NRK rett før året var omme. Riksantikvaren Hanna Geiran uttalte at Lys i gamle hus var 'Tinder for gamle hus', noe som i seg selv resulterte i flere oppslag og mye interesse.

Lys i gamle hus er den bygningsvernkontoen på sosiale medier (Facebook og Instagram) som vokser mest (organisk, ikke sponset innhold) og med jevnt høyt engasjement. Totalt er det nå over 30.000 følgere, med i snitt over 10% engasjement på postene, i tillegg til en egen gruppe med 10.000, der innholdet i stor grad er brukergenerert.

MUSEUM- OG EIENDOM

Formidling og publikumsutvikling

Besøkstall, formidling og aktiviteter ved eiendommene

2023 ble et toppår for besøket til Fortidsminneforeningens eiendommer med 213.880 besøkende. Dette er en økning på 11% fra 2022. Størst var økningen ved Borgund stavkirke med rundt 10.000 flere besøkende enn i 2022, der totalt 61.470 besøkte stavkirka. Bak det rekordhøye besøkstallet ligger det en stor innsats fra alle som er tilknyttet eiendommene, ansatte, frivillige og samarbeidsparter. Det gjør at Fortidsminneforeningen museum er blant de mest besøkte museene i landet.

Nærmere 20.000 barn og unge har besøkt eiendommene våre, som besøkende sammen med sin familie eller gjennom skoleopplegg. Alle barn som kommer til foreningens eiendommer, blir møtt med en barnetilpasset formidling gjennom Fortimus-heftet som deles ut gratis. Det er svært gode skoleopplegg ved flere av eiendommene, og det er stadig flere som utvikles.

Mange av foreningens eiendommer har lagt vekt på aktiviteter og arrangementer for lokalmiljøet, og dette er en positiv utvikling der Fortidsminneforeningens frivillige aktiverer eiendommer slik at de bidrar til lokal identitet, forankring og verdiskaping i vid forstand.

Søkbare museumsidler

Ordningen for søkbare museumsidler for eiendomsforvaltende lokal - og fylkeslag hadde i 2023 en halv million i potten. Det ble tildelt midler til 16 eiendommer og 42 ulike tiltak. Midlene tildeles etter søknadskriterier som er knyttet til museumsstrategien og bidrar til utvikling og fornyelse av museumsvirksomheten ved eiendommene.

Ny logo og prosessen med omprofilering

Arbeidet med omprofilering ved eiendommene ble ledet av rådgiver for formidling. Det ble opprettet en egen omprofileringsgruppe med besøksansvarlige og ledere ved eiendommene for en best mulig koordinert prosess. Det ble utarbeidet nye maler for alt av tidligere materiell, og en fornyet og forbedret skiltmanual, spesielt med tanke på lesbarhet og universell tilgjengelighet. Det ble lagt ned en betydelig innsats på omprofileringen av besøksvarlig og daglige leder ved eiendommer og eiendomsforvaltende lokal - og fylkeslag. Det ble endret rundt 130 skilter og utendørs profileringselementer. Fortimusmateriell ble oppdatert med ny logo og ny løve, og nødvendig test ble endret og sendt ut til eiendommene til sesongstart.

Nytt profilering -og guidetøy var et eget prosjekt sammen med organisasjonsavdelingen, der arbeidsgruppen for omprofilering ved eiendommene definerte behov for guidetøy og funksjon. Det ble gjort en grundig vurdering av bærekraftig produksjon, pris mm. ut fra foreningens bærekraftstrategier. Det ble parallelt jobbet med gjenbruksmuligheter for tøy og andre produkter med gammel logo.

Nye digitale formidlingsløsninger

Det ble i 2023 opprettet tilknytning til KulturIT sine digitale formidlingsløsninger, samt Digitalt Museum. Dette inngikk i Vanskelig kulturarv-prosjektet, men også som en del av en videre satsning på digital formidling i tematiske utstillinger og historiefortelling. Dette er en del av en strategisk videreutvikling av formidlingen knyttet til ny museumsstrategi og også med tanke på Fortidsminneforeningens mange historier som kan inngå i Nasjonaljubileet i 2030.

Veien mot et verdensarvsenter ved Urnes stavkirke

Koordinering og framdrift i arbeidet med realisering av Urnes verdensarvsenter er en høy prioritet. Finansiering av verdensarvsenteret har vært vektlagt, og det har vært en ustrakt dialog og samarbeid med kommune, fylke og stat. Det har blitt jobbet aktivt med kommunikasjon og kontakt mot allmenheten og bevilgende myndigheter, ikke minst med mål om avklaring av opprettelsen av en egen tilskuddsordning for etablering av verdensarvsentre. Med midler fra Luster kommune kunne prosjektet styrkes med en stilling som jobber med å skaffe andelen ikke-offentlige midler som inngår i finansieringsplanen, og jobbe med skisser for et donorprogram for foreningen som helhet. Stillingen ble besatt i andre halvår 2023 og er organisatorisk plassert i museum - og eiendomsavdelingen.

Utstillingsforberedende arbeid «Tre og tro gjennom 1000 år»

Det er holdt syv samlinger i utstillingsgruppa for «Tre og tro gjennom 1000 år» gjennom året med to heldags fysiske workshops og fire halvdags digitale samlinger i Teams. Samlingene er planlagt og holdt av prosjektleder og fagansvarlig for utstillingen, begge med tilhold i museum - og eiendomsavdelingen med ansvar for formidling, publikumsutvikling, fagutvikling og forskning.

«Urneshagen»

I 2023 ble det holdt 4 digitale samlinger samt en kreativ workshop for idéutvikling til innhold og utforming av «Urneshagen» ved senteret. Idéskissen skal legge grunnlaget for videre arbeid med utformingen av hagen og utomhusarealer i den videre prosjekteringen av verdensarvsenteret.

Forskning

Treets mester

Arbeidet med kopien av Urnesportalen skrider frem. I 2023 er det også jobbet med å formidle prosjektet i mange ulike fora. Treskjærerne har skrevet en rekke innlegg på prosjektbloggen, der man kan følge deres refleksjoner underveis i arbeidet: <https://urnesstavkirke.no/blogg-treets-mester/>. Dette har blitt en viktig formidlingskanal, som er åpen for ulike perspektiver fra verkstedene. Som i de to foregående årene, ble prosjektet også formidlet ved Urnes stavkirke i sommersesongen, denne gangen i regi av Treskjærerverkstedet AS.

Vanskelig kulturarv

Høsten 2022 ble det opprettet en arbeidsgruppe som skulle se nærmere på mulig antisemittisk symbolikk i stolpehodet fra Urnes stavkirke som var utgangspunktet for Fortidsminneforeningens logo. Etter at hovedstyret vedtok å endre logo, har arbeidsgruppen i 2023 jobbet videre med formidling av sine funn. Tolkningen av stolpehodet er belyst i artikler i Fortidsvern nr. 2 og Fortidsminneforeningens årbok og gjennom foredrag, blant annet på verdensarvforum i Luster. I tilknytning til temaet, organiserte Fortidsminneforeningen også sesjonen «Antisemittismens lange historie: Fremstillinger av jøder i middelalderens Norge» på Norske historiedager i Sogndal.

I kjølvannet av logosaken er det jobbet videre med å etablere et faglig grunnlag for en bredere formidling av vanskelig kulturarv ved foreningens eiendommer. I desember ble det derfor arrangert et digitalt tverrfaglig seminar, der ulike forskere bidro med sin kunnskap om feltet og nyttige perspektiver på forvaltning og formidling. Seminaret ble gjennomført med støtte fra Miljødirektoratet.

Datering Torpo stavkirke og Uvdal stavkirke

I 2023 ble det gjort dendrokronologiske undersøkelser både i Torpo stavkirke og Uvdal stavkirke. Prøvene ble tatt av Jørn Berget, mens analysene ble gjort av Helene Svarva fra Nasjonallaboratoriene for datering på NTNU. Prosjektet ble gjennomført med støtte fra Viken fylkeskommune.

Torpo

I skipet viste dørbildet i sørportalen seg å gi et mer nøyaktig resultat enn vi tidligere har hatt fra kirken: den ene planken kommer fra et tre som ble felt vinteren 1171-1172.

Når det gjelder delene fra det nedrevne koret, tydet dateringen av en stav på at den har vært gjenbrukt fra det eldre, opprinnelige koret. En annen bygningsdel, muligens en svill fra koret, viste seg å være laget av et tre felt vinteren 1324-1325.

Uvdal

Her var det prøver tatt fra takkonstruksjonen som viste seg å gi best resultat.

En sperre i skipets første utvidelse mot vest ga resultatet «etter 1244». Det er usikkert om prøven har barkkant, men den har 71 årringer i geitveden og mangler trolig få årringer.

En sperre i den første korutvidelsen mot øst ga resultatet «etter 1275». Prøven har 86 årringer i geitveden og mangler trolig få årringer.

«Grubleseminar» i Rødven stavkirke

Rødven stavkirke er blant stavkirkene man har minst kunnskap om, og som fremdeles bærer på mange uløste gåter. Fortidsminneforeningen samlet en større tverrfaglig forskergruppe til et såkalt «grubleseminar» i juni 2023. Grappa inkluderte noen av Norges fremste forskere innen kirkebygg og kirkekunst, som sammen studerte bygget og utsmykningen. Arbeidet skal lede frem til en bok som vil bli utgitt høsten 2024, i samarbeid mellom Fortidsminneforeningen, Romsdalsmuseet og Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Forskernes perspektiver på stavkirken ble også formidlet gjennom en åpen publikumsdag og innspilling av en serie formidlingsfilmer.

Sikring

Fortidsminneforeningen har som mål å bevare og sikre samlingene sine best mulig, blant annet ved å forebygge skader som følge av tyveri, brann, hæververk og naturkatastrofer. I 2023 gjennomførte sikkerhetsrådgivere fra COWI, på oppdrag fra Fortidsminneforeningen og med støtte fra Stiftelsen UNI, en kartlegging av foreningens eiendommer. Resultatene vil inngå i Fortidsminneforeningens sikringsplan, som er et verktøy for hele organisasjonen for å sikre trygg forvaltning av bygninger og samlinger.

Forvaltning

Tilstandsvurdering Sakshaug gamle kirke, Nonneseter klosterkapell og Hove kirke

Middelalderkirkene Sakshaug gamle kirke på Inderøya, Hove kirke i Vik i Sogn og Nonneseter klosterkapell i Bergen, ble på oppdrag fra Fortidsminneforeningen tilstandsvurdert av Multiconsult i 2023. Arbeidet er finansiert av Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon (KA) og er en del av kartlegging av tilstand på middelalderkirker i stein før det kommende bevaringsprogrammet for kulturhistorisk verdifulle kirker.

Sakshaug gamle kirke – Istandsetting og murerkurs

Fortidsminneforeningen har i 2023 startet arbeidet med utbedring av murverket på sørsiden av Sakshaug gamle kirke på Inderøya i Trøndelag. Samtidig med istandsettingsarbeidet ble det arrangert kurs for ti erfarne murere for å sikre kunnskap om istandsetting av middelaldermurverk de kommende årene. Kursene ble gjennomført i mai og september 2023, med både teoretisk og praktisk undervisning. Kurset gjennomføres av Fabrica Kulturminnetjenester AS på vegne av Fortidsminneforeningen og Riksantikvaren og går over to år.

Moster gamle kirke - Istandsetting

På bakgrunn av forprosjekt i 2022, startet utvendig arbeid på Moster gamle kirke i mai 2023. Kirkens utvendige vegger er børstet, slemmet og hvittet. Utvendig dekor på kirken er behandlet av konservator. Råteskadete dekkbord og vindskier er reparert, og takrenner i tre er skiftet ut på nordside av kor. Taket er vasket og utvendig treverk er overflatebehandlet. Arbeidet er finansiert av Riksantikvaren.

Holdhus kirke – Reparasjon av våpenhus

Høsten 2023 startet arbeidet på kirken hvor tradisjonshåndverkere fra Hardanger Fartøyvernsenter utbedret skader i våpenhus. Arbeidet vil fortsette med reparasjon av tårn og tjærebrenging av kirken i 2024. Arbeidet er finansiert av Stiftelsen UNI, Vestland fylkeskommune og Riksantikvaren.

Kvernes stavkirke - Tjæring

Kvernes stavkirke ble tjærebredd i slutten av oktober og begynnelsen av november 2023. Arbeidet ble utført av Malermester Meusburger AS og finansiert av Riksantikvaren.

Vedlikeholdsfondet

Etter søknader fra fylkesavdelinger og lokallag ble det fra Fortidsminneforeningens felles vedlikeholdsfond gitt midler til vedlikehold på Vøienvolden gård i Oslo, Stranges Stiftelse i Bergen, Kvernes stavkirke i Averøy og Stordal gamle kirke i Fjord.

Fortidsminneforeningens museumsstrategi

Arbeidet med Fortidsminneforeningens museumsstrategi for perioden 2024-2029 ble startet våren 2023. På museums- og eiendomsmøtet i mars ble det gjort en evaluering av utgående strategi, og identifisert innsatsområder og ønsker for ny strategi. Det ble arrangert innspillsmøte knyttet til representantskapsmøtet i juni samme år, og det har vært flere innspillsrunder, bl.a. på en samling for eiendomsforvaltende avdelinger og lokallag i oktober. Et utkast ble lagt frem for hovedstyret for diskusjon 10.11.2023, og for Ledermøtet dagen etter. Innspill ble tatt inn, og museumsstrategien ble vedtatt av hovedstyret i 24.01.2024.

KOMMUNIKASJON

Kommunikasjonsarbeidet i 2023 var preget av en rekke større prosjekter, blant dem istandsetting av eiendommene Moderne Markiser i Halden, kulturmiljøet på Kårøya på Røst, Abborhøgda på Finnskogen og Sakshaug gamle kirke i Trøndelag. Prosjektene Kulturarv Hedmark, Dokumentasjonsprosjektet og Nasjonalt antikvarisk utvalg ble lansert. Rekordbesøk ved flere av våre eiendommer, stor aktivitet rundt flere lokale vernesaker og kulturminnepolitiske utspill og besøk av politikere ved blant annet Moster kirke og Urnes stavkirke er blant temaene som har bidratt til oppmerksomhet i media.

Synlighet i tradisjonelle medier

Fortidsminneforeningens synlighet i tradisjonelle medier var også i 2023 god. I snitt blir Fortidsminneforeningen nevnt 2,7 ganger daglig (981 ganger totalt), og medieomtalen fordeler seg jevnt gjennom året. Svært mye av dette er resultat av lokal aktivitet og engasjement, med leserinnlegg, omtale av vernesaker foreningen engasjerer seg i, reportasjer om håndverk kurs og istandsettingsprosjekter, arrangementer ved eiendommene, kunstprosjekter og mye mer. Vi har også klart å løfte flere viktige saker i foreningens arbeid inn i riksmediene, som Kirkebevaringsprogrammet.

Inn mot Kommunestyre- og fylkestingsvalget forsøkte foreningen en ny strategi for å sette kulturminner på dagsordenen: Et leserinnlegg med et hovedbudskap fra foreningen ble gjort tilgjengelig for alle fylkes- og lokallag, som så kunne gi dette en lokal vri og spille det inn for lokale medier. I noen tilfeller gikk flere lokallag sammen for å tilpasse budskapet for regionale medier. Innlegget kom på trykk i 10-12 versjoner over hele landet, noe vi anser som vellykket. Tiltaket inspirerte i tillegg noen lokallag til å skrive egne innlegg.

Videoproduksjon og kampanjer

Hovedadministrasjonen satsing på video fortsatte i 2023. I løpet av året publiserte vi i sosiale medier 18-20 videoer, nye og reviderte, og disse oppnådde 273 000 visinger. Året ble avsluttet med en film med styreleder hjemme på Kaupanger, med en oppsummering av året som har gått og en julehilsen til medlemmene.

Sommerkampanjen «Opplev kulturarven i sommer» besto av fire filmer (tre revidert fra 2022 og en ny) som ble publisert på Facebook og Instagram, som innlegg og annonser. Film 1 (ny): Steinvikholm slott, Tautra og Munkeby i Trøndelag; film 2: Urnes, Hopperstad, Kaupanger og Borgund stavkirker ved Sognefjorden; film 3: Torpo, Uvdal og Nore stavkirker i Buskerud; film 4: Rosekyrkja og Kvernes og Rødven stavkirker i Møre og Romsdal.

I september profilerte foreningen "Kampanjepris kr 200", mens vi i november/desember promoterte gavemedlemskap. I november lanserte vi i tillegg en konkurranse der målet var å runde 8000 medlemmer innen utgangen av året.

Sosiale medier

Facebook og Instagram er fortsatt våre viktigste SoMe-kanaler. Ved utgangen av året hadde vi 28 000 følgere på foreningens hovedside på Facebook og 9500 følgere på Instagram.

I tillegg er det registrert mer enn 50 Facebook-sider driftet av avdelinger, lokallag og eiendommer, hver med antall følgere fra noen få hundre til mer enn 5000. Mange av disse sidene har svært høy aktivitet. At de aller fleste nå benytter vår nye logo som profilbilde bidrar til god synlighet totalt.

Nyhetsbrev fra Fortidsminneforeningen sendes ut både sentralt og lokalt, med ulik frekvens. Fra redaksjonen i Hovedadministrasjonen sendes det normalt ut ukentlig og hadde i 2023 ca. 7600 mottakere.

Fortidsminneforeningen.no hadde 321 643 visninger i løpet av året, med 133 414 genuine bruker innom.

Lansering av ny logo

Lansering av ny logo skjedde 17. februar. Kommunikasjonsmessig ønsket Fortidsminneforeningen full åpenhet om begrunnelsen og prosessen, men at dette skulle komme fra foreningen og først i våre egne kanaler. En artikkel ble lagt ut på fortidsminneforeningen.no samme dag og ble så formidlet i det ukentlige nyhetsbrevet. Artikkelen sto også på trykk i Fortidsvern nr. 1 noen uker senere. Saken fikk ingen medieomtale, noe som var i tråd med planlagt strategi der medlemmenes behov for informasjon var prioritert.

Publikasjoner

Medlemsmagasinet Fortidsvern ble utgitt i fire utgaver i 2023 (opplag ca. 7500) og er fortsatt ansett som et viktig og håndfast kontaktpunkt med medlemmene. I tillegg kommer ytterligere publikasjoner som Fremtid for Fortiden (Oslo og Akershus, 4 utgaver) og avdelingsvise årbøker, blant annet i Agder.

Den 177. årgangen av Fortidsminneforeningens årbok hadde i 2023 tema Kultur og Natur. Dette er foreningens akademiske utgivelse, med egen årbokredaktør og et redaksjonsråd som fagfelle vurderer artiklene. Ca. 4500 av våre medlemmer mottar årboken.

Boken «Lærdommer fra Y-blokken» ble lansert av foreningen rett før jul. Et mål med utgivelsen er å samle og bevare kunnskap fra vår samtid for fremtidige studier og debatt. Prosjektet er finansiert av Kulturrådet og Fritt Ord.

AVDELING BYGNINGSVERN

Avdelingen Bygningsvern sitt arbeide kan i hovedsak deles i to felt:

- 1.) Formidling og kompetanseoverføring av tradisjonshåndverk, samt en tilskuddsordning i gamle Hedmark.

- 2.) Istandsetting- og restaureringsprosjekter tilknyttet programmet Husbruk, og nyere eiendomsverv til foreningens eiendomsportefølje.

Avdeling Bygningsvern er 100 % eksternt prosjektfinansiert.

Håndlag (prosjekt Sparebankstiftelsen DNB)

I Håndlag i 2023 er det gjennomført 10 kurs for unge håndverkere, delt ut 4 håndverkerstipend og avholdt 2 samlinger for ressursgruppa med håndverkere/tradisjonsbærere.

Håndlagkurs unge håndverkere i 2023:

- 2 kurs, 2 skoleklasser på Lillehammer, Maihaugen. Tema: stolpeverkskonstruksjon. Deltakere: elever fra Byggfag Lillehammer vgs. Samarbeidspart: Lillehammer Museum. Finansiert av Innlandet fylkeskommune.
- 2 kurs, 2 skoleklasser i Verdalen. Tema: restaurering av bryggebygning. Deltakere: elever fra Verdalen og Steinkjær vgs. Samarbeidspart: Øras Vel.
- 1 kurs på Dovre. Tema: Trevirke og materialkvalitet. Deltakere: 10 unge håndverkere fra hele landet. Samarbeidspart: Hjerleid Handverkssenter.
- 1 kurs i Ryfylke. Tema: Grindverksbygg. Deltakere: 25 unge håndverkere fra hele landet. Samarbeidspart: Ryfylkemuseet og Ryfylke lokallag.
- 1 kurs i Verdalen. Tema: Tradisjonelle malingsteknikker. Deltakere: elever Verdalen vgs. Samarbeidspart: Øras Vel.
- 1 kurs, Karusbakken. Tema: Lafting og tørrmuring. Samarbeid med Norsk Håndverksinstitutt og prosjektet Ungt tradisjonshåndverk. Deltakere: 12 unge håndverkere.
- 1 kurs: Jenteworkshop, på Lillingstonheimen: Her samlet vi 20 kvinnelige, unge håndverkere til tre-dagers workshop. Samarbeidspart: Sogn og Fjordane avdeling.
- 1 kurs i Drammen. Tema: Grovt bindingsverk. Deltakere: elever fra Åssiden vgs., Buskerud vgs. og Kongsberg vgs. Samarbeidspart: Drammens Museum.

Kursene i Verdalen og Ryfylke ble dokumentert av produksjonsselskapet Fabelaktiv, og var innslag på NRK extra-trekningen 27. juni og 4. juli 2023.

Samtlige kurs som Avd. bygningsvern gjennomfører har fått finansiering gjennom Studieforbundet kultur og tradisjon:

Fylke ▲	Kurs ⇅	Timer ⇅	Deltakere ⇅	Tilskudd ⇅
Nordland	1	36	20	3 048
Trøndelag	3	121	40	11 858
Vestland	1	28	15	2 744
Rogaland	3	149	39	14 602
Agder	2	126	19	12 348
Vestfold og Telemark	1	14	7	1 372
Innlandet	2	50	20	4 900
Oslo	5	61	47	5 882
Viken	5	122	56	11 956
	23	707	263	68 710

[1]

Stipend unge håndverkere:

Håndlag delte i 2023 ut 4 stipend til unge håndverkere:

- Kristina Løland, Sauda
- Sander Petersen Mykland, Risør
- Linus Olhans, Ås
- Rebekka Kolvik, Ålesund

Stipendmidlene er øremerket deltagelse på Treseminaret på Hjerleid og Handverksdagene på Røros.

Ressursgruppa:

I 2023 er det gjennomført to samlinger med ressursgruppa: Svalbard i mars 2023, og på Røst planlagt i november 2023, men måtte forskyves til januar 2024 grunnet værforhold.

Konferanse håndverk:

I 2023 er det også gjennomført en 1-dags konferanse for håndverkere, i samarbeid med Norsk Håndverksinstitutt og Bygg og Bevar. Konferansen ble avholdt i november, og samlet i overkant av 100 deltakere. Kompetansehevingstilskudd fra Studieforbundet kultur og tradisjon er med på å finansiere håndverkskonferansen.

Kulturarv Kurs og Rådgivning (prosjekt Sparebankstiftelsen DNB)

Prosjektet Kulturarv Kurs og Rådgivning er et metodeutviklingsprosjekt i samarbeid med Sparebankstiftelsen DNB, der Sparebankstiftelsen ønsker å undersøke om foreningens erfaringer i bygningsvern, også kan nyttiggjøres i andre prosjekter Sparebankstiftelsen gir støtte til. Prosjektet startet opp mot slutten av 2022, og omfatter kurs i tradisjonshåndverk og rådgivning i bygningsvern og istandsetting.

Gjennomførte tiltak Kulturarv Kurs og Rådgivning i 2023:

Fortidsminneforeningen fikk oversendt 5 aktuelle prosjekter fra Sparebankstiftelsen, hvorav 3 av dem har ført til samarbeid og mottak av rådgivning og kurs. Dette omhandler: Ramstadåsen Vel, Tydelsrudtunet og Frivillighetshuset Fredrikstad.

Erfaringer gjennom 2023 viser, så langt, utfordringer i å koble Fortidsminneforeningen og andre tilskuddsmottakere. Prosjektet og arbeidet er sådan gjenstand for dialog mellom Fortidsminneforeningen og Sparebankstiftelsen DNB. Der formålet er å utvikle god metodikk for prosjektets videre arbeid.

Kulturarv Hedmark (prosjekt Sparebankstiftelsen Hedmark)

Sparebankstiftelsen Hedmark gikk i 2023 i dialog med Fortidsminneforeningen. Det var ønske om å utvikle et felles prosjekt, etter modell av Kulturminner for alle, og tilpasset de lokale forhold i det gamle Hedmark.

I mai 2023 ble det fattet vedtak om tildeling til Fortidsminneforeningen for et treårig prosjekt: Kulturarv Hedmark. Prosjektet rommer en tilskuddsordning der eiere av kulturminner i gamle Hedmark kan søke tilskuddsmidler. Søknadsfrist er 1. oktober. Fortidsminneforeningen drifter tilskuddsordningen. I tillegg skal foreningen årlig arrangere 4 kurs i tradisjonshåndverk i Hedmark: 2 for håndverkere, 2 for byggefagelever/lærlinger.

Det er opprettet en styringsgruppe for Kulturarv Hedmark. Styringsgruppa vedtar tildelinger av tilskudd, etter innstilling utarbeidet av Fortidsminneforeningen, avd. Bygningsvern. I styringsgruppa sitter: Kristin Vitsø Bjørnstad (representant Sparebankstiftelsen Hedmark), Einar Engen (representant Fortidsminneforeningen hovedadm.), Bianca Wessel (representant Fortidsminneforeningen Hedmark avd.), Kristoffer Andersen (Nes kommune), Kjell Marius Andreassen (representant museumssektoren i Innlandet).

Søknadsfristen i 2023 ble utsatt til 15. oktober. I forkant av søknadsfrist ble det nedlagt et betydelig arbeid i å utvikle digitalt søknadsskjema, rutiner for søknadsbehandling, samt formidling av tilskuddsordningen.

Til søknadsfrist kom det inn 61 søknader. Den totale søknadssum var 16 millioner. Styringsgruppa gjennomført tildelingsmøte 23.11.2023. Der ble det vedtatt utdelt 2,5 millioner, fordelt på 22 prosjekter.

Kurs i Kulturarv Hedmark starter opp i 2024.

Kunnskapsoverføring Milebrent tjære (tilskudd fra Riksantikvaren)

I 2023 er det i prosjekt Kunnskapsoverføring Milebrent tjære gjennomført to milebrenninger: Avd. Bygningsvern har bidratt med gjennomføring av en milebrenning på Karmøy, og arrangert en

milebrenning i Agder, i samarbeid med Agder avd. Denne milebrenningen ble gjennomført som kurs, for å spre kunnskap og jobbe fram nye produsenter av milebrent tjære.

Avdelingen har bidratt med diverse foredrag om milebrenning og tjæreproduksjon. Mot slutten av året ble det også arrangert et fagseminar for milebrennere, og et laboratorieseminar om kvalitet og testing av milebrent tjære.

Fra 1. januar overtok avdeling Bygningsvern driften av Tjærebanken. Lagerholdet er flyttet til Kongsberg, og innkjøpsprisen på tjære økt til 450kr eks. mva. per liter. Ettersom likviditeten i miletjærefondet ble redusert gjennom prisøkning har riksantikvaren gitt kr 450 000,- i ekstra tilskudd til miletjærefondet. Ved starten av 2023 var tjærebanken tom, og det ble i løpet av året kjøpt inn 3170 liter, og solgt 1005 liter.

Eiendomsprosjekter, Fortidsminneforeningens eiendomsportefølje

Istandsetting og utvikling av eiendom ervervet til Fortidsminneforeningen er lagt til avd.

Bygningsvern. I 2023 har dette omfattet 5 eiendommer:

Jorderik

Istandsettingsarbeidene av Jorderik ble avsluttet i oktober 2022. Jorderikprosjektet ble grundig behandlet på Fortidsminneforeningens representantskapsmøte 2023, og laget en egen rapport som ble lagt fram foreningens tillitsvalgte. Prosjektet har gitt foreningen mye erfaring, som er nedfelt bl.a. i nye rutiner for både erverv og i prosjektstyring.

Jorderik ble lagt ut for salg i oktober 2022. Boligmarkedet i 2023 var sterkt preget av høy rente og lav etterspørsel. I løpet av året ble prisantydningen satt ned i to omganger, uten at dette førte til salg. Hovedadministrasjonen har rapportert direkte til hovedstyret som har fulgt salgsprosessen tett.

I desember ble Fortidsminneforeningen tildelt Stiftelsen UNI sin erkjentlighetspris for arbeidet med å berge, sette i stand og aktivisere Jorderik, som et forbildeprosjekt innen bygningsvern, klimaoppgradering og sirkulær økonomi. Styreleder, generalsekretær og leder for avdeling Bygningsvern tok imot prisen på vegne av foreningen. Prisen besto av en plakett og kr 10.000.000,-

Karusbakken

Istandsettingsarbeidene på Karusbakken har fortsatt i 2023. Arbeidene har omfattet restaurering av grisehuset, samt slått og skjøtsel av tun og beitemark, med støtte fra Statsforvalteren, og i samarbeid med Dokkadeltaet. Slutføring av restaurering av låvebygningen er i 2023 forsinket, grunnet rasproblematikk i området.

Karusbakken ligger i et høyrisikoområde for ras, noe som begrenser bruken av plassen for fremtiden. Problemstillingene har i 2023 medført et større utredningsarbeid. Konsulentselskapet NGI har på oppdrag fra foreningen gjort ytterligere undersøkelser av grunnforholdene, og har utarbeidet forslag til avbøtende tiltak. På grunnlag av NGIs rapport er det jobbet fram ulike løsninger for støttemur i bakkant av låvebygningen, samt utbedring av dreneringsgrøft.

Tunet på Karusbakken og istandsettingsarbeidene skal danne arenaer for kompetanseoverføring i tradisjonshåndverk. Følgende kurs og aktiviteter er gjennomført i 2023:

- Mai 2023: Kurs i vindusrestaurering for skoleklasse fra Vågå ungdomsskole.
- August 2023: 2 kurs. Tema: restaureringslaft og tørrmuring. Deltakere: Håndverkere tilknyttet Norsk Håndverksinstituttts prosjekt "Ungt tradisjonshåndverk".

Abborhøgda

På Abborhøgda er det i 2023 inngått samarbeidsavtale med DNT Finnskogen og Omegn, om utleie av våningshuset. Mot årets slutt viser dette belegg på 30 overnattingsdøgn.

Istandsettingsarbeidene på Abborhøgda har i 2023 omfattet oppsetting laftekasse for fjøs, klargjøring av overnatting våningshus, sikring av røykbadstua og ferdigstilling av jordkjeller.

Aktiviteter i 2023: Urfremføring av og med Minda Kalfoss sin danseforestilling «Farmor var skogfinne, men snakket aldri om det». Villblomstens dag i samarbeid med Norsk botanisk forening hvor medlemmer av studentlaget i FMF var med på gjennomføringen. Slåttedugnad i samarbeid med Barnas turlag DNT Kongsvinger. Abborhøgda er case i forskningsprosjektet Ruvivals. Låven var case for en studentoppgave ved Arkitektur- og designhøyskolen i Oslo for tilrettelegging for overnatting i landbruksbygninger.

Toralfhuset, Røst

Restaurering av Toralfhuset startet opp i 2023. Dette har omfattet utbedring av lafteveggen som var tapt, samt klargjøring for utbedring av det manglende hjørnet.

Arbeidene med Toralfhuset blir dokumentert av et produksjonsselskap, som ønsker å lage en dokumentar over restaureringsarbeidene. Produksjonsselskapet dekker selv utgiftene til dette.

Gamlebanken, Lærdal

Arbeidene med istandsetting og tilrettelegging av ny bruk av Gamlebanken i Lærdal har vært noe forsinka grunnet skifte av daglig leder i Sogn og Fjordane avdeling. Med ny avdelingsleder på plass fortsetter arbeidene med Gamlebanken i 2024.

Husbruk

Fortidsminneforeningen har i 2023 arbeidet med Husbrukprosjektene Moderne Markiser i Halden og Kårøya på Røst.

Det er i 2023 avholdt 3 møter i Husbruk styringsgruppe.

Moderne Markiser er gjort i godt og nært samarbeid med Østfold avd. og Halden lokallag. Foreningens engasjement med Husbruk på Røst har gitt grunnlag for opprettelsen av eget lokallag på Røst, (opprettet i mars 2024).

Begge Husbrukprosjektene har gitt mange og gode oppslag i media. Foruten diverse avisartikler kan nevnes to NRK-oppdrag: Studentdugnaden på Røst som innslag på extra-trekningen 20. juni 2023, og Moderne Markiser som innslag på Norge Rundt 20. januar 2023.

Moderne Markiser, Halden

Arbeidene med istandsetting av Moderne Markiser starter opp i januar 2023, og ble avsluttet i august 2023, da var fasader, tak og bygningskonstruksjon restaurert.

I tett samarbeid med lokallaget er det i 2023 gjennomført 3 kurs: kurs i vindusrestaurering, restaurering av dører og kurs i bruk av linoljemaling. Det er også gjennomført bakgårdsfest ved avslutning av arbeidene. Vi har også utviklet en verktøykasse med støtte fra Sparebanken1 Halden til fremtidig bruk for foreningens medlemmer. Verktøykassa er i lokallagets eie.

Foreningens engasjement og restaureringsarbeid har vært tema for en rekke media- og presseoppdrag.

Moderne Markiser ble lagt ut for salg i oktober 2023, men var ved årsskiftet ikke solgt.

Kårøya, Røst

Bryggebygningene på Kårøya har i 2023 vært gjenstand for restaurering og aktivisering:

I begge bryggebygningene er det gjort omfattende arbeid med opprydning. Det ble i den forbindelse arrangert ryddedugnad i mai 2023, der 20 frivillige deltok. Dette var i hovedsak studenter fra foreningens studentlag, samt studenter fra Arkitektur- og designhøyskolen i Oslo, Institutt for landskapsarkitektur. Det ble arrangert et folkemøte for lokal medvirkning og loppemarked med skatter fra ryddeaksjonen.

Nilssenbrygga: restaurering av skifertaket startet opp høsten 2023. I forbindelse med arbeidene ble det i oktober 2023 avholdt skiferdugnad: vask og sortering av skifersteinen.

Helgesenbrygga er ryddet, vasket og klargjort for bruk som overnatting for ansatte og frivillige engasjert i arbeidene på Kårøya. Standarden er enkel, men bruken god.

Andre prosjekter, avd. Bygningsvern:

Bygningsverntjeneste Vestfold Telemark

Det ble i 2022 gjennomført et pilotprosjekt med bygningsvernrådgivning i Vestfold Telemark, på oppdrag fra fylkeskommunen. Tjenesten tilbød rådgivning og bygningsvernbefaringer til huseiere. I tillegg ble det arrangert to kurs i tradisjonshåndverk, for håndverkere i regionen.

Med bakgrunn i piloten vedtok Vestfold fylkeskommune i juni 2023 en videreførelse av prosjektet, og Fortidsminneforeningen ble bevilget midler til et treårig prosjekt. Tjenesten er utvidet med rådgivning i sirkulærøkonomi og energieffektivisering.

Bygningsverntjenesten i Vestfold skal omfatte rådgivning i bygningsvern, energieffektivisering og sirkulærøkonomi til huseiere i Vestfold. Det skal også arrangeres to kurs årlig, i tradisjonshåndverk for lokale håndverkere, og høsten 2023 ble det gjennomført kurs i vindusrestaurering i Stavern i samarbeide med Vestfold avdeling.

Prosjekt klima, energi og sirkulærøkonomi

Marte Muan Sæther startet arbeid i Fortidsminneforeningen i januar 2023, som del av en satsning med å bygge opp og utvikle foreningens arbeid med gjenbruk, klima, energieffektivisering og sirkulærøkonomi.

I tillegg til energirådgivning som del av bygningsverntjenesten i Vestfold, har dette arbeidet omfattet diverse foredrag og formidlingsprosjekter, energirådgivning til kirkeverger, energirådgivning på oppdrag fra Viken fylkeskommune, samt utvikling av prosjektet Sustainable upgrading of old buildings.

Rådgivning kirkeverger

Fortidsminneforeningen inngikk avtale med Hovedorganisasjonen KA (Kirkens Arbeidsgiverforening) om oppdrag med rådgivning av kirkeverger, inntil 30 timer per måned. Arbeidet har i tillegg omfattet utvikling av digitalt informasjonsmateriell.

Energirådgivning Viken fylkeskommune

Fortidsminneforeningen har sammen med Bygningsverntjenesten Museene i Akershus, Bygg og Bevar og Murbyen Oslo, bidratt til utvikling og gjennomføring av en tjeneste for huseiere i Viken fylke med energirådgiving.

Sustainable upgrading of old buildings

Søknad om energiprojekt til Nordisk ministerråd ble utarbeidet i 2023. Prosjektet skal gjøres i samarbeid med bygningsvernsetret i Kuldiga, Latvia og bygningsadministrasjonen i Västre Götaland, Sverige. Målet med prosjektet er to-delt: 1.) Etablere en kunnskapsbank – «Know-how» for huseiere som ønsker å oppgradere husene sine på en bærekraftig måte. 2.) Fremme bruken av organiske materialer med lav utslippsgrad, med særlig fokus på organisk isolasjon, trevirke og varmekilder.

Fremtidens nabolagshus

Prosjektet Fremtidens nabolagshus driftes av SoCentral, et ideelt as for utvikling av sosial entreprenørskap. Prosjektet har som formål og undersøke og utvikle gode driftsmodeller for «fellesskapshus», ofte eldre hus med verneverdi.

Fremtidens nabolagshus er så langt finansiert av Riksantikvarens verdiskapingsprogram og OBOS Samfunnsarena. Fortidsminneforeningen, ved avd. Bygningsvern, inngår i prosjektets styringsgruppe.

Hus i hus

Prosjektet Hus i hus ser på muligheten for utvikling av enkle bygningsmoduler som settes inn i tomme driftsbygninger eller lagerbygninger, og på den måten aktivere de tomme bygningene på en ny måte. I samarbeid med Arkitekt- og designhøgskolen i Oslo ble det i 2023 utviklet en soveromsmodul og en enkel baderomsmodul, begge med utgangspunkt i oppmåling av driftsbygningen på Abborhøgda.

Biermannsgården

Biermannsgården er et fredet løkkeanlegg på Sagene i Oslo. Anlegget skal restaureres, og utvikles med ny bruk, rettet mot barn og unge, prosessen startet opp i 2022. SoCentral har ansvar for utvikling til ny bruk, mens Fortidsminneforeningen avd. Bygningsvern har påtatt seg oppdrag med oppfølging av restaureringsarbeidene, samt å arrangere kurs som del av istandsettingsarbeidene, bl.a. i samarbeide med Fremtiden i våre hender.

Håndrekning as – opprettelsen av ideelt as.

Håndrekning AS ble opprettet og registrert i Brønnøysundregistret i februar 2023, etter vedtak i Fortidsminneforeningens hovedstyre i august 2022.

Formålet til Håndrekning er å legge til rette for kompetanseoverføring av tradisjonshåndverk og for bevaring av kulturminner gjennom istandsetting.

Selskapets drift skal være konsentrert om rådgivning og prosjektoppfølgning av istandsettingsprosjekter, og videre om kurs i tradisjonshåndverk.

Håndrekning as skal bidra til utvikling av kulturminnefeltet. Som en hovedregel skal selskapet utvikle og tilby tjenester som ikke allerede finnes, og som ikke er i konkurranse med etablerte fullverdige aktører i markedet..

Håndreknings drift er nedfelt i selskapets vedtekter, som ytterligere presiseres i retningslinjene for drift av selskapet.

Oslo 03.05.24

Trude Knutzen Knagenhjelm
Styreleder

Ole Jakob Holt
Nestleder

Elisabeth Erke
Styremedlem

Eline Holdø
Styremedlem

Anne Marit Noraker
1. varamedlem

Ola H Fjeldheim
Daglig leder

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This documents contains 23 pages before this page
Dokumentet inneholder 23 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 23 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 23 sider før denne side

Detta dokument innehåller 23 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende